

GILLETTE & L'ORÉAL, WOMEN USA

VOL. III

Kentucky • Louisiana • Maine • Maryland
Massachusetts • Michigan • Minnesota • Mississippi

FERDINANDO FREGA

GILLETTE & L'ORÉAL, WOMEN USA — VOL. III

L'ORÉAL THROUGH GILLETTE · 08

*Kentucky, Louisiana, Maine, Maryland, Massachusetts,
Michigan, Minnesota, Mississippi. Ndambu ya tatu ya nzietolo
mu Amerika, tuka ku mfulu a Ohio tii ku delta.*

Nkapu Zero — luyantiku lwa kintwadi

*Nkapu yayi ya luyantiku i ya kintwadi mu volimi sambanu
zawonso za Women of the United States. Yisonamene vava
yamvimba, ye yikangamene mpila vo saga yilenda tangwa mu
ndonga, kukondwa kuvutukila mambu.*

NKAPU ZERO

Vava, nza ka i ntoto ko: i ndilu. Nordi ya Ntoto ka yitambulanga ko, ka yilemvukilanga ko, ka yiyambulanga fulu kia kufuanga ko. Kimpembe kiyalanga bonso kima kia nsuka, kia kivuvamu, kiakondwa mbambukulu. Mpio ka i nsangu za tiya ye mpio ko: i mbisi a mfinda yidianga. Mpimpa yizingilanga ngonda ye ngonda, yifyonzanga mayindu, yibalulanga lusalu lwa bantu, yiminanga luzolo lwau.

Mavata i makete, i mafioti, ye makangama. Inuit, Yupik, makanda ma Arktiki bazingilanga kuna kavena muntu ulenda sola kuzinga ko. Vava, konso muntu i wa mfunu mu luzingu lwa kanda. Kele ka wena wa mfunu ko, wakituka mbizi. Ye bana bakitukanga mbizi bavilanga mu kivuvamu, mu neze, mu nsiku a nza yina ka yiyambulanga kima ko.

Bisika bia bantu ba nzayilu bibweselanga mpio yankaka: mpio ya bimfumu. Vava, nkento i muntu wamonwanga wa fioti, kima kiaswaswana kifwete kunsikidila kana vo kufwa.

Muna fulu kiaki, ntendula ya “kuvila” ka yiena ko. Kimpembe kaka kina, kiokunanga mawonso.

Bakento ba Inuit ye ba Yupik

Ndumba ya Arktiki ka bansansanga mu kintantu ko: bankubikanga. Kalongokanga mu nsualu kunwana ye mpio, ye mpimpa, ye nzala. Fwete kala wa mfunu mu kanda, kadi vava, kimuntu ka i kia muntu mosi ko. I kia kisalu. Nkento i nnati wa mbizi ya dikanda ye ya vata: madia, tiya, bana, nkanda mia bulu, nsansu. Kavena muntu uvovanga mu nswa ko. Kavena muntu uvovanga mu kilembe ko. Kiadi kiena, kansi ka kiena ye nkumbu ko. Bubi bwena, kansi ka bwena ye mbangi ko.

Nkento wa bisika bia nzayilu

Walongoka, wena ye nkinzi, wazolela nsiku. Kafikanga bonso ntoni wa nzayilu, ntekniiki, ye munganga. Mu nsualu kamonanga vo Nordi ya Ntoto ka yizayanga dipolome ko. Vava, ngolo za mayindu kaka zitangwanga. Bimfumu bia babakala biyalanga yandi, ye konso kidimbu kia kilembe kitendululwanga bonso kilembe. I nza yina ngolo kaka ka zilungidi ko: fwete kala ye nsikidila ya nsuka ya nitu ye ya ntima.

Nkento wa Kimputu “wa nganda”

Wakula mu kimpwanza, kafikanga ye mayindu vo kalenda nunga mpio. Kansi fulu kiaki kimbukanga: kuvanda mosi, bisika bikete, kivuvamu kiakondwa nsuka. Bisika bia nzayilu ka i mavata ko, i masini. Ye nkento, mu kati kia masini yina babakala bavanga, fwete nwana mpila vo kavila ko.

Nzietolo ku Ndilu a Nza

Mfinangani ame, Antonio, bambokilanga Nino, wavovanga mvu ye mvu mu North Cape, mu mwini wa kati kia mpimpa, mu ngonda zakondwa mpimpa. Yakala ndozi kanatanga mu nkutu andi, bonso kima kilendi salama ko. Nsuka mosi mu ngonda ya Mayi, yabeta tolotolo ya nzo andi ye yavova kaka: «Kubika valise aku. Ndiza vutuka mu ola mosi. Tuzavutuka mu lumbu 30.» Wantala, wasivika, wayangalala. Nkento andi, ye kiadi, wayuvula nki tuyindula vanga. «Kulanda ndozi,» yavutula.

Twakota mu vuatula. Bakento beto batutala bonso tukala bazoba. Kansi nzietolo yayi yakala ya kieleka. Nino wafuluka kala ye biuvu. «Kwe tuenda? Nzimbu zikwa ifwete nata?» «Vuvama,» yankamba. «Tuzafika mu ola 54. Kilometele 5000 kaka. Tuena mu Range Rover yampa. Kiesa mu nzila.»

Konso kilometele 300 yafwete telama: yandi, wanduta mvu kumi ye zole, wakala ye ndiatulu andi. Mono yakala ye maza ye bima bia kunwa; yandi wakala ye kafe ye mfunu mia nitu. Ye nkumbu twaendanga ntama, ye nkumbu kavovanga mu luzingu lwandi. Mambu ka nzeyi ko kele ka yakala nzila yayi yakondwa nsuka ko.

Babakala bole bau mosi mu vuatula, bavovanga konso ntangu mu bakento. Yandi kazaya kaka nkento andi. Yaseva. Yanvuvikisa ntima: «Beto mpe i bonso.»

Wayuvula mono una ilenda sikama mu mayindu nkumbu ya ola 60 ya kutwadisa vuatula. Yankamba mu Russia, ntangu mu mvu 22 yatwadisa ola 51 mu kubwana ye nkento ka yabwananga naye ko. «Ntama ka i ndilu ko,» yankamba, «I bikuma. Mono ka yakala ye kimosi ko.»

Kufika mu kimpembe

Twakota mu Norvege. Nzo ya bazietoli va nzila. Tuzambika vuatula vana ye kulanda mu nkalu ya neze.

Ntwadisi wa nzila wakala wavwata mawonso, ka walendakana zayakana ko. Ntangu kakatula lunete andi, yamona vo i nkento. Nkento wa Norvege, wa kivuvamu, wa ludi, wa mpio. Nino mu kati kia nkalu ya neze, yandi va ntuala, mono ye nitu ya santimetele 190 ku nima, mu nsuka.

Mwini wakala kaka. Montele ame yasonganga ola, kansi ka yanzayisanga ko kana i mpimpa kana i nsuka. Yakala mwini wa kati kia mpimpa. Twafika ku North Cape.

Nino wadila. Wamfibakana. Yankamba, ye nseva: «Keba... bantu balenda yindula vo tuena gay.» Twaseva, kansi twakala va ndilu a nza.

Bosi mpio ya ngolo yaziza: -52°C .

Kukota mu Arktiki ya kieleka

Batunata mu kontene ya ebende mu kusoba mvwatu. Mvwatu mia kuziya kibeni, mia nzinga ye kuvangama ye bizipe bia mpasi.

Yafuta ntwadisi wa nzila. Nino basisa mu igloo mosi ye babakala; mono basisa mu yankaka ye dikanda: mbuta-bakala, va kati kwa mvu 70 ye 80, ye bakento batatu va kati kwa mvu 30 ye 50.

Yakala nza yakangama. Ya mpamba. Ya ngolo.

Bakala wakala ku lweka. Bakento balandanga kisalu. Ye fulu kia nituka kiakala mongo ya metele tanu ku igloo: tufi twaminamanga ka twafika ku ntoto ko. Masubu mame ma ntete makituka mbwetete ya mbuabua ya Arktiki. Yakala Nordi yimbambukila mbote.

Nkento wa mvu mia kati, Magi, wazaya Kingelezo kifioti. Mawonso makaka makala bidimbu, meso, moko. Ndinga ya mpio.

Ntangu ka yazaya kiambote ko mpila ya kusadila mvwatu, yandi, kakondwa yindula, wasimba va makolo mame mu kunsonga zipe yasweama. Kakondwa mbi, kakondwa nsoni: kisalu kaka. Kuzinga.

Lumbu tatu mu igloo

Banata madia. Mbizi a maza ya mwisi, mbizi a maza ya mbisu, kibulu kia mbizi ya morue, vumu dia baleine. Ye mpila za mbizi a requin. Ka kwakala nsola ko. Ka kwakala mpila yankaka ko. Yakala kina nza ivananga.

Bosi yanwa: maza ma mbwaki. Yayindula vo i vinu. Yakala menga ma baleine ma kusenga, ma kuyika, ma kudia ye sukadi. Yamanwa. Mampa ngolo ka yamonanga diaka ko. Ngolo za ntete ntete. Yayindula vo i kokaine. Ve. Yakala Nordi yikota mu nitu.

Bakento bantalanga. Mbuta-bakala wawaika mu kuyela. Mono yavunda ye yanwa menga. Lumbu tatu kakondwa telefone, enternete, ordinate, kakondwa Nino. Mono kaka ye bau.

Ka kwakala mpimpa ko. Mwini kaka, tiya, neze, ye mpemo.

Bakento batatu balala mu leka. Yasosa fulu. Wa fioti mu bau watombula koko andi ye wansonga vo finama. Baseva nseva yanene. Ka yabakula ko. Bavova vo mono i “Noeli” yau.

Mpila ya kuvova vo bantambula.

Yazola kubavana nzimbu mu kuvova matondo. Bakaya. Bazola kaka nfibakanu. Ye mvovo miafioti mu Kicalabria mu kuwa vo bafinamene.

Vana yabakula mfunu wa makaba ma kieleka: mana ka malendi sumbwa ko, ka malendi tekwa ko.

Kwenda kwa ntwadisi wa nzila

Lumbu tatu boshi, ntwadisi wa nzila wafika. Wavova ye bakento batatu ola moshi. Mono yakala ku mbazi. Ka yabakula mana bavovanga ko. Ka yakala diambu diame ko. Yakala ndinga yau, nza yau, nsiku au.

Mu kontene, ntangu yakatulanga mvwatu, ntwadisi wa nzila wakota. Ye ntima wa kuzaya. Wa ludi. Wa Nordi. Wamfibakana ngolo. Wamfipa. Nitu andi yakala mpembe bonso miliki. Meso mandi makala ma bule bonso zulu kia ngonda ya Agosto.

Wandomba vo nnata yandi ntama. Wadi vanga konso kima mu kuvaika mu nza yina.

Yaseva ye luzitu. Ka yalenda ko. Ka yafwete ko.

Yansisila kaka nsilu moshi: «Kele una ye mfunu wa kima, nsonikina nkanda. Ndikusadisa.» Wakaya ye nzimbu mpe. Wakala nkento wa toko, kansi wa moshi. Kuvanda moshi kuna kulendi monika ntama ko. Kuvanda moshi kuna mpio ka yilemvukilanga ko.

Kuvutuka ku nzo

Twenda baka Nino. Wakala ye kiesa kiayingi. Ka wazola vutuka ko. Kansi mono yakala ye lusilu ye nkento andi.

Wasamuna konso muntu lumbu tatu kiandi. Mono yavuvama. Ka yasamuna muntu kima ko. Kaka papela.

Ye bobo, ntangu Nino kavutukanga mu nza andi, mono yakala kala mu nzila ya yankaka. Fulu kiankaka. Mbwana yankaka.

Wiza kiambote.

Nsuka

Nordi ka yikubakanga ko: yikusobanga. Ye ka yikuvutulanga

mvimba ko. Babakala bizanga ku Nordi ya Ntoto mu sosa mwini, kivuvamu, bifwanisu, ndozi. Bakento basikalanga mu kuzinga.

Babakala basamunanga mana bamona. Bakento bavuvamanga mu mana bazingila.

Babakala bavutukanga. Bakento basikalanga. Basikalanga mu mpio, mu nzo za neze, mu kivuvamu kiakondwa nwa kiwa. Basikalanga mu simba mavata ka mabakembelelanga ko. Basikalanga mu tanina bana, bambuta, banzenza. Basikalanga ka bamonikanga ko.

Mbambukulu mosi kaka yanata kuna: nkento wa toko, wa toko kibeni, kansi wa mosi. Ka mu luzolo lwa nzola ko. Mu kimuntu. Mu kiadi kiayingi.

Kuyindula

Nordi ka yivondanga nitu ko. Yivondanga kuvanda kwa muntu. Ye kina kisalanga i kimpembe: fulu kina bakento bazingilanga ye babilanga mu ntangu mosi.

Kiaki i kuma isonikinanga. Kadi bisika bia nsuka ka bisamunanga nsamu au kibeni ko. Ye bana baviokanga muna ka balendi baka nswa wa kuvuvama ko.

Ka mono ko. Ka mono ko. Ntoto ame wambuta, ye nza yamvimba yintambulanga ka bonso nzenza ko, kansi bonso muntu wa dikanda.

Tuka mu kimpembe kia nsuka kia Nordi, yakulumuka mu mvwanga ya nsuka ya Insi za Amerika.

INSI ZA AMERIKA

Kisalu Kilendi Salama Ko

Kusala kwa kimvuka kia Amerika mvu kumi ye nana kukuvananga kima kina kavena kimvuka kiankaka mu nza kilenda kuvana ko: mpila ya kisalu, nsiku za kusalila, mvutu wa kisalu wa ludi, ye nsiku za mfunu zina ka i mayindu kaka ko — i mavanga ma konso lumbu. Ka bakutendudilanga zo ko; bakutungilanga zo. Ye bavanganga bobo kakondwa kukulomba nswa.

Yakala mu biro bia New York ntangu bampana kisalu ka yayindulanga ko. Ka i nkembo wa kumbangula ko. Ka i nsobolo a fulu ko. Mfimpu.

Kisalu kia nswekama, kiavangama mu kusikidisa mpila mosi ya bimbundani bia bantu mu kati kia Insi za Amerika. Ka basola bamfumu, bantoni ba mayindu, kana balongi ko. Basola bantu bena ye mpila mosi ya nzayilu ya luzingu lwa kieleka. Ye nkumbu ame yavaika — ata yakala mu nteka mvu kumi ye nana. Ka batalanga kisalu ko: batalanga mayindu.

Mfimpu yakala ya mpamba mu tendula ye ya mpasi kibeni mu manisa:

kutala insi 50 za Amerika mu mvu mosi, mono kibeni nsola mbanza, ye kuvanda mposo mosi mu konso mosi.

Mposo zole za nsuka zizakala ntangu ya kuvunda ya ngolo. Bazafuta mbongo zawonso. Mono kaka yafwete zinga, tala, bakula, ye vana rapore konso Kimosi. Nsamu wa kimuntu, wa nkufi, wa ludi.

Yasonika nkumbu ame mu kontala. Yazayisa ku nzo. Ka bayuvula kima ko. Bazola kaka zaya kana bima bia ngonda biafika. Mono

yakala va ntwala ya mvu mosi mu Amerika. Bau, bonso konso ntangu, bakala va ntwala ya ngonda yina yilanda.

Mu kukeba, mfutu wa kisalu wame wakotanga kaka mu konto kya banki kiame ku Italia. Yakala mpila ya luzitu ya kungamba: «Ka uvanga diambu dia buzoba ko. Zinga ye kina una kiau. Tutala nani nge i kieleka.»

Mvu kumi ye tanu bosu kaka yabaka nswa wa kutala rapore zame za ntete, mantalulu, ye mambu bakutikisa mu kuma kiame. Nkanda wau wabutukila kuna. Yabaka nswa wa kuusonga, ye nsiku mosi: ka mbokila nkumbu ya kimvuka kiaukomanda ko.

Ka diambu ko. Nsamu wau ka i wa bidimbu bia marke ko. I wa bakala mosi mu nsi yilendi bakulwa ko, kele ka uzingilanga yo nge kibeni ko.

Ntona yantika mu fulu kina kiena ntama?

Nsola ya mayindu yakala kuyantika ku ndilu, ka mu kati ko. Mu kuma kia mambu mole ma mpamba:

1. Yatuka mu mfimpu: mayindu ma ntemo, keba kiayingi.
2. Mu kuyantika ku nsuka yalenda sungika nzila ye manisa nzietolo kiambote.

Ka yakala ye mfunu wa kuyantika ku Boston kana ku Chicago ko. Yafwete yantika ku ndilu. Ku fulu kina kiakala Amerika mu papela kaka.

Yasola Juneau, mbanza a mfumu ya Alaska. Ya mosi. Bafikanga kuna mu maswa kana mu avio kaka. Mbanza ka yena ya muntu ko. Fulu kiambote mu yantika.

Kusadila Bima Kiambote

Ntangu ka yayenda ko, yavanga kina muntu wa Amerika kazitisanga ntete: yakubama bonso muntu wa kisalu, ka bonso nzietoli ko.

Yabokila bimbuka bitatu bia avio biazayakana kibeni, bina biena ye nzila zayingi mu nsi. Mu ola mosi ka yafika ko, yasumba kanete ya nzietolo 50 mu kati kia nsi, ye nkulumuku ya 60%.

Kakondwa ndilu ya ntangu. Kakondwa ndilu ya lumbu. Kakondwa nkangu. Nsiku mosi kaka: kubisadila mu mvu mosi.

Yavanga bobo mpe ye bimbuka bia otele, Uber Taxis, ye bimbuka bia kufutula vuatula, ye bosi yakubika lisiti ya mbote ya bisika, mpila za kwenda, kansi ka ntangu ko.

Yakala yakubama.

Yakala nunga yame ya ntete ya kieleka. Kidimbu kia ntete kiakala vo yazaya kwenda. Amerika yifutanga bana bavanganga, ka bana bavingilanga ko.

Ntangu kimbuka kiamona nsumbulu, kiavanga kina mpila ya Amerika ivanganga konso ntangu: batala kana bena ye kivuvu muna mono.

Nga yalenda twadisa mvu mosi wa kwenda konso ntangu? Nga yalenda nwana ye mambu ma kusivika, ntama, ye mambu ma nsualu? Nga yalenda vanga mono mosi?

Mu kuma kiaki, ntangu ka yayenda ko, yasungika diambu diankaka dia mfunu:

Yatala vo yakala ye ndilu ya kredi ya ngonda ya dolar 100 000 ye kuluta mu kati kia kalati ya kredi.

Ka yakala mu kusadila ko. Yakala mu songa vo tulenda zitwadisa. Bantu ba Amerika bayindulanga bobo: kele ka una ye kimpwanza kia kuvanga nge mosi ko, ka una ye kimpwanza ko. Ye kele ka una ye kimpwanza ko, ka balendi kutala ko.

Tuka mu ntangu yina, ksalu ka kiakala diaka ksalu kaka ko. Kiakala mvutu wa luzingu.

YE UBU TUENDA KIELEKA

Alaska i ndambu ya Insi za Amerika mu ntoto kaka. I nza yankaka.

I fulu kina bakento babilanga kakondwa kidimbu. Kuna mfundu ka wafikanga ko. Kuna mavata i mazanga ma ntomosono kaka mu kati kia nsi yanene ya mfinda.

Juneau yakala mfimpu ame ya ntete: mbanza a mfumu yakondwa nzila za kuyikangisa ye nsi yamvimba. Ndambu ya Amerika yina ka yiwakana bonso Amerika ko.

Vava yayantika bakula kima: nzietolo ka yizakala ya ntoto ko. Yizakala ya kimuntu.

NDAMBU 1 (Volimi I)

Alabama – Alaska – Arizona – Arkansas – California – Colorado – Connecticut – Delaware – Florida – Georgia

NDAMBU 2 (Volimi II)

Hawaii – Idaho – Illinois – Indiana – Iowa – Kansas – Kentucky – Louisiana – Maine – Maryland

NDAMBU 3 (Volimi III)

Massachusetts – Michigan – Minnesota – Mississippi – Missouri – Montana – Nebraska – Nevada – New Hampshire – New Jersey

– New Mexico

NDAMBU 4 (Volimi IV)

New York – Washington

NDAMBU 5 (Volimi V)

North Carolina – North Dakota – Ohio – Oklahoma – Oregon –
Pennsylvania – Rhode Island – South Carolina

NDAMBU 6 (Volimi VI)

South Dakota – Tennessee – Texas – Utah – Vermont – Virginia –
West Virginia – Wisconsin – Wyoming

KENTUCKY

Kentucky i nsi yizingilanga mu ndambu zole: ku ntandu, mina ma kala, whiskey, mpunda, ye mongo ma mbwaki-mbwaki ya nsuka; ku nsi, kansi, kisukami kia ntama, minkangu mikuka, lukwikilu lwa ngolo, ye mabaku mafioti.

I ntoto ke wena diaka wa mavata ko, kansi ke wena kaka wa ntangu yayi ko. Wazengama. Wa malembe. Wakatuka ngolo. Ye ntangu ntoto uzengamanga, i bakento bausimbanga.

Mu Kentucky, nkento ke ozimbalanga mu kuma kia diambu dimosi ko. Ozimbalanga mu kuma kia kimvwama kia nkulu kiamlomba kuvana nitu andi mu mvu ye mvu. Dikanda, bana, ksalu kia mpasi, dibundu, bambandani, mambu ma bankaka: mawonso mena va mapeka mau. Kukondwa kwandi ke i makelele ko. I nzitu.

Nkento wa Bisika bia Mina bia Ntama –

mvu 41

Kala kiatunga Kentucky ye kiabivuka yo. Mina mazibakana, babakala bavidisanga bisalu biau, mfunu wa bima bia nkisi ubwedikanga, kisukami kiwanzanga.

Bakento vava basimbanga mambu mena mu nima. – babakala bakondwa kisalu – bana basansukanga mu kiadi – mfutu wa fioti kikilu – nkisi wa kuluta zivondanga banduku ye bampangi – minkangu mifwa ntima.

Basalanga mu banzo za nkita, mu sikola, mu bisalu bia lusadis, ye bonso basadisi. Basalanga mambu mawonso ma ndonga za kimvwama zabukana ke zisalanga diaka ko.

Kukondwa kwandi i kwa nza ya bantu: kele vo ke i nkento ko, nsi yizabwa. Kansi kavena muntu umzitisanga ko.

Nkento wa Derby ye wa Nsansulu a Mpunda – mvu 36

Kentucky yizayakana mu kuma kia mpunda zandi ye Derby. Ku nima ya kifwani kina kia kitoko, kuna mvita ya bakento bavelelesanga nzo za mpunda, bayalanga bambisi, basalanga mu nsuka-nsuka, ye mu mfutu wa kuseva.

Kitoko kina ku ntwala. Kiovo kina ku nima.

Kukondwa kwandi i kwa kimvwama: kukondwa yandi kisalu ke kisalamanga ko, kansi osialanga bonso ndambu ya masini yina kavena nkangu ye bampolitiki batalanga ko.

Nkento Wakangamana mu Lukwikilu – mvu 48.

Mu bazunga bayingi ba Kentucky, dibundu dina ye lutumu kuluta Leta.

Nkento ofwete kala: – mama – nkento wa longo – muntu wa mbote mu meso ma bantu – muntu wa luzitu – wa ntumanana kwa nkangu.

Ke olenda tuka mu kisalu kiandi ko. Ke olenda kitula nitu andi yampa ko. Ke olenda monisa ntatu ovo kukondwa ngolo ko.

Kukondwa kwandi i kwa fu: ke i kwa yandi kibeni ko. I kwa disolo dia lukwikilu dia kisika.

Nkento wa Kisalu kia Fioti – mvu 29

Kentucky yizingilanga mu bisalu bia mfutu wa fioti. Ye bisalu bina biawonso i bia bakento.

Bakasiele, bansadisi ba madia, bavelelesi ba ntoto, basadi ba nzo za bambuta, basadisi ba sikola. Luzingu lumanisu mu bisalu bia mpasi, esanse ya ntalu, bana ba kusansa, ye kukondwa kima ku ntwala.

Kukondwa kwandi i kwa kimvwama ye kwa mabanza: ke omonanga nzila ya kutuka ko ye kavena muntu umvananga yo ko.

Mambu ma nsuka – Kentucky

Kentucky i kifwani kia fu, kisukami, lukwikilu, ye mpasi. Bakento i mongo wa nima andi. Ye mu kuma kia diadi kibeni, bakitukanga ke bamonekanga ko.

Kukondwa vava i fu kia bantu bawonso. Mpila ya kuzinga. Mbote ya luvunu ke yiyuvulwanga ko.

Kuyindula – Kentucky

Konso nsi yimonisanga mbombo yaswaswana ya kukondwa. Kentucky yimonisanga yina yabutuka mu mbwilu ya kimvwama ye fu kikangamene mu ntama.

Vava nkento osimbanga mambu mawonso babakala bavidisa,
mambu mawonso lukwikilu lutulanga, mambu mawonso kisukami
kizengisanga.

I nsinga ya ngolo, kansi besadilanga yo bonso nsinga ya kukondwa
ngolo.

Ye i kuma kiokio kibeni nsi yayi yina ye mfunu mu volimi:
kumonisa nki kisalamanga ntangu kimvuka kia bantu kisisanga
mambu mawonso va mapeka ma bakento ye bosi kisalanga bonso
diakala dia mpamba.

LOUISIANA

Louisiana i nsi ya bimpambu bia ngolo. I fu, miziki, disolo dia
ntama, madia, mpeve, ye kiyeka. Kansi i mpe kisukami, kukondwa
nkadulu, nkisi wa kuluta, kukondwa kufwanana kwa makanda,
matembo ma ngolo mabivukanga, politiki yamvukumunu, ye
ndonga ya bantu ya kukondwa ngolo.

I kisika muna kitoko kizingilanga ye kimbi, kukondwa kufwanana.
Mambu mawonso vava mena ye ndambu zole: New Orleans i
nkinsi ye mputu, Baton Rouge i politiki ye mbwilu, ye mparuasi za
mavata i nkangu ye kuka.

Nkento mu Louisiana ke ozimbalanga mu mpamba ko.
Ozimbalanga kadi yandi kaka muntu wakangama mu ntoto ke
wakangama ko. Ye nkadulu yayi yimmanisanga.

Kukondwa kwandi kwatuka mu mambu matatu ma nzitu: –
kisukami kia mianzi ya ntama

– ***mabaku ma nza mavutukanga mvu ye mvu***

– lutumu lwa ngolo lwa babakala mu fu.

Vava, bakento bayalanga madikanda, mavata, minkangu miamvimba. Ye bonso bankaka bawonso bamonekanga, yandi ozimbalanga.

Nkento wa New Orleans – mvu 35

New Orleans i miziki, nkinsi, mvukumunu, ye disolo dia ntama. Kansi i mpe mosi mu mavata ma mpasi kuluta ma nsi.

Nkento usalanga vava ozingilanga mu ndambu tatu mu ntangu imosi: – nzietolo ya banzietoli bavondanga – ngolo za mbi za mbanza – kimvwama kia kukondwa nkadulu

Osalanga mu: – mabar – maotele – nzo za madia – nzietolo za banzietoli – bisalu bia Leta – miziki ya kieleka – luzingu lwa mpimpa

Kuseva kwa ngolo. Mfutu wa fioti. Ntalu ya nzo ya ntandu. Bansumbi ba nzitu. Ola za kumanisa ngolo.

Kukondwa kwandi i kwa ntima: mbanza yisadilanga ngolo zandi ye yizivutulanga zamanisu.

Bantu bawonso bazolanga «mvunzi» ya New Orleans. Kavena muntu ufutanga bana bayitunganga ko.

Nkento wa Afelika-Amerika wa Mparuasi za Kisukami –

mvu 42 Ku nganda ya New Orleans kuna Louisiana ya mavata ye ya kisukami. Banzo zikete, masikola ma kukondwa ngolo, bisalu bia fioti kikilu, ye mfutu wa kuseva. Nkento wa Afelika-Amerika vava osalanga bisalu bitatu mu ntangu imosi: – nsadi – mama – nkunzi wa nkangu.

Osalanga konso kuna kalenda: – nzo za bambuta – banzo za nkita zikete – nzo za madia ma nswalu – kuvelelesa – lusansu lwa kukondwa kontra.

Kukondwa yandi, nkangu ke usalamanga ko. Kansi ozingilanga ye mfutu wa fioti, kiadi kia ntangu yawonso, lusansu lwa nitu lwa fioti, ye ngolo za mbi mu nzo ntangu yawonso.

Kukondwa kwandi i kwa disolo dia ntama: kutukanga mu ndonga yina mu mvu ye mvu yatulanga yandi ntangu yawonso ku nsi ya ntambu ya nza ya bantu.

Nkento Uvulukanga Matembo ma Ngolo –

mvu 39

Mu Louisiana, luzingu «lwakangama» ke luvena ko. Matembo ma ngolo makitulanga mambu mawonso: banzo zabivuka, bisalu biavila, madikanda mavambana, mbambukulu zavila.

Nkento i yandi: – ovaikisanga bana – oyalanga mikanda – ovelelesanga nzo yakotwa kwa maza – oyantikanga mu kukondwa kima – oyalanga baasiransi bafutanga ku nima ovo ke bafutanga ko – osimbanga dikanda mu ndembama kansi mu kati kiandi yandi obwanga.

Kwa babakala, ntungulu i ya nitu. Kwa bakento, i ya mabanza. Mvu ye mvu.

Kukondwa kwandi i kwa nza ya mpeve ye ntoto: konso tembo diatambulanga ndambu ya ngolo zandi, tii kima ke kisialanga diaka ko. Kavena muntu umvutudilanga dio ko.

Nkento wa Fu bia Nkulu bia Nzitu – mvu 51

Louisiana yizingilanga mu fu bia nkulu bia ngolo, bia mianzi ya ntama, bia nlongo bonso.

Nkento ofwete kala: – mama ya mbote – muntu wa nzo – ditadi dia nsonga dia dikanda dianene – muntu wa dibundu – nsadisi wa bambuta – ntwadisi wa bana bakete – kunzi dia mambu mawonso.

I kisalu kia ntama, ke kiayidikwa ko.

Ke olenda vengisa malomba ma dikanda ko. Ke olenda vutula mvutu ko. Ke olenda vova «ve» ko. Ke olenda yindula nitu andi ko kukondwa kuwa nsoni.

Kukondwa kwandi i kwa fu ye kwa ntima: osalanga ngolo sambu na kusimba bawonso tii ozimbalanga kwa yandi kibeni.

Mambu ma nsuka – Louisiana

Louisiana i mvukumunu ya kitoko ye ya mputa ke zabelulwa ko. Ye mu kati kia mvukumunu yayi ya lumbu ye lumbu, bakento basimbanga mambu mawonso kimosi: dikanda, kisalu, nkangu, fu, moyo wa ntima.

Kukondwa kwau i diambu dia kusivika: kuna basalanga kingi, kuna ke bamonekanga ko.

Louisiana ke yifongolanga bakento mu ngolo imosi ko. Yibafongolanga mu ngolo funda zikete za lumbu ye lumbu: kisukami, matembo ma ngolo, nzietolo ya banzietoli, disolo dia makanda, bisalu mu dikanda, kukondwa lusadisu.

I mfongolo ya malembe, ya mianzi ya ntama, ya ndembama.

Kuyindula – Louisiana

Konso nsi yimonisanga mpila yaswaswana ya kukondwa.

Louisiana yimonisanga yina yatuka mu: – mabaku ma nza – mabaku ma nza ya bantu – mabaku ma dikanda.

I Nsi muna nkento ozingilanga sambu na bawonso, kansi kavena muntu uzingilanga sambu na yandi ko.

I nsi muna mputu ukitukanga fu kia lumbu ye lumbu ye fu kia lumbu ye lumbu kikitukanga kiyeka.

Louisiana yimonisanga vo kukondwa kwa bakento ke i kisukami kaka ko ovo kukondwa nswa. I mpe ntuntu ya mianzi ya ntama kibeni kavena muntu umonanga yo diaka ko.

Ye i kuma kiokio nkapu yayi yina ye mfunu kikilu: kuvuluka vo ku nima ya konso kalati ya kifwani kia New Orleans, kuna nkento osimbanga kima kina nza ke yilendi mona ko.

MAINE

Maine i mosi mu nsi za kitoko kuluta ye za mpasi kuluta mu Amerika. Mfinda zakondwa nsuka, maswa ma kiozi, mafalo, mavata ma bandobi, ye ndembama yanene kikilu. I ntoto wa luzolo kwa bana bayendanga kaka. Kwa bana bazingilanga kuna, i kuka kikilu.

Bantu i bafioti, ntama i zanda, bikiozi bizingilanga ngonda zayingi, mabaku i mafioti. Maine ke yikunwananga ko: yikumanisanga.

Bakento vava bazimbalanga mu bikuma bitatu: – kuka kwa ntoto – bisalu bia ntangu bia kukondwa nkadulu – minkangu mikete mivondanga nsobolo. I nsi muna nza yiyalanga ye muntu ukitulanga nitu andi. Ntangu yawonso. Kuluta.

Nkento wa Maine ke obwanga mu kuma kia ngolo ya mbudila ko.
Obwanga mu kuma kia mvutukulu ya mambu mamosi.

Nkento wa Mavata ma Bandobi – mvu 39

Maswa ma Maine mazingilanga mu loba mbisi: homard, cabillaud, ntangu zakufwa, ye kisalu kia ngolo.

Nkento vava oyalanga mambu mawonso ke mayalwanga kwa maswa ko: – ntwadisulu – minkanda mia loba mia kuyidika – nteka – mbadulu ya nzimbu za dikanda – dikanda – nzo – mabaku ma mbudila.

Mbu i ya kitoko ku ntama. Va finama, i mfumu ke yilolokanga ko.

Kukondwa kwandi i kwa kimvwama ye kwa nitu: ozingilanga mu kisalu muna nzimbu zitukanga mu mpeve ya zulu, mu ntangu, ye mu mpovo ya mbote. Ye ntangu ntangu yimananga, lukeba mpe lumanakana.

Nkento Uzingilanga mu Kiozi kia Nda –

mvu 52

Maine mu ntangu ya kiozi i kibaka: neze, kiozi, tombe, ndembama zakondwa nsuka.

Mu kati kia nsi – Millinocket, Greenville, Lake District – bakento bafwananga: – ngonda kukondwa mbwanana ya kieleka ye bantu– nzila za vonza– banzo zikuka– lusansu lwa nitu lwa fioti– kiadi kia ntangu kiwanzana– ntama ye bisalu bia mfunu

Kele vo okedi ye mbevo, ovingilanga. Kele vo ofwete mona munganga, onatanga vuatula mu ola zayingi. Kele vo obwidi mu ntima, kavena muntu umonanga yandi ko. Kukondwa kwandi i kwa ntoto: ozimbalanga kadi okedi ntama ye mambu mawonso.

Nkento wa Bisalu bia Ntangu – mvu 28

Mu ntangu ya tiya, Maine yitutukanga: nzietolo ya banzietoli, B&B, nzo za madia, nzietolo mu maswa.

Nkento vava osalanga kukondwa kulemba: – kuvana madia – kuvelelesa – kulamba – kuyambula – kuyala – kubika mambu mu nkadulu.

I kisalu kia mpasi, kia mfutu wa fioti, kia kukondwa nkadulu. Kizingilanga ngonda tatu, bosu kima ko.

Kituka mu ola za ngolo tii mposu zamvumvu. Mu nzimbu zikwizanga nswalu tii ngonda za kuvulukila.

Kukondwa kwandi i kwa kimvwama: ozingilanga ntangu yawonso va kati kwa ntangu zole kansu ke i wa mosu ko.

Nkento wa Minkangu Mifioti – mvu 46

Mavata makete ma Maine i minkangu mikangama: bawonso bazeyanga mambu mawonso ma bawonso, ye kavena muntu usobanga kikilu ko.

Nkento vava ofwete kala wa mpamba: – mama – nsadi wa nkadulu – muntu wa kutudilwa ntima – “muntu wa mbote” mu nsiku za kisika.

Ke olenda kitula nitu andi yampa ko. Ke olenda soba kisalu mu mpamba ko. Ke olenda katuka mu nkangu ko kukondwa kufundwa.

Kukondwa kwandi i kwa fu: i kwa ntoto kuluta kwa yandi kibeni. I nkangu ke wa mbi ko, kansu wa fu kia lumbu ye lumbu.

Mambu ma nsuka – Maine

Maine i nsi yikutalanga mu ndembama. Ye ndembama, ntangu yikedi kingi, yikitukanga nzitu.

Bakento vava bazimbalanga mu ntama, mu ntangu, mu bisalu bivutukanga, mu bisalu bia mpasi, mu mavata makangama, mu bikiozi bia nda.

Kukondwa ke kumonekanga ko. Kuna ku nsi ya nitu. I diambu dia lumbu ye lumbu.

Maine ke yibulanga ko. Yikumisanga wenda.

Kuyindula – Maine

Konso nsi yimonisanga mpila mosi ya kukondwa. Maine yimonisanga yina yabutuka mu ntoto:

Kuna ntoto i wa kitoko kuluta, kuna i mpasi kwa bana bazingilanga kuna.

Vava, nkento ke ofongolwanga kwa mvita ko, kansi kwa ndembama. Kwa mvutukulu. Kwa ntama. Kwa kiozi ke kiluta ko. Kwa luzingu lukulumukanga.

Maine yilongokanga diambu dimosi: kukondwa kwa bakento kulenda kala mpe kifwani kia ntoto. Kalati. Ntangu ke yimanaka ko.

Ye i kuma kiokio nkapu yayi yina ye mfunu: kadi Amerika ke i ngolo za mbi kaka ko ovo mvukumunu. I mpe ndembama yimanisanga.

MARYLAND

Maryland i nsi ya luvunu. Ikete, ifinamene Atlantike, va finama ya Washington. Ya kitoko ku ntandu, ya mpasi mu kati.

I ntoto wavambana mu zole: – mavata ma lweka ma bamvwama, malongoka, mayalwa, ma nkadulu – mavata ma mpasi, ma kisukami, matulwa kidimbu kwa ngolo za mbi ye kwa nsisulu.

I mosi mu nsi zina ye nzimbu za kati za ntandu kuluta mu Amerika ye mu ntangu imosi mosi mu zina ye kukondwa kufwanana kumonekanga kuluta.

Bakento vava ke bazimbalanga mu kuma kia kikuma kimosi ko. Bazimbalanga mu kuma kia manza mayingi kikilu mana bafwete kitula nitu mu kati: mbanza yanene, mavata ma lweka, politiki, lusansu lwa nitu, kisukami kia mbanza, kiyeka kia makanda.

Kukondwa kwa bakento mu Maryland kuna ye mpila zayingi.

Kusobanga mu kuma kia nimeru ya posita.

Nkento wa Baltimore – mvu 34

Baltimore i mosi mu mavata ma mpasi kuluta mu Insi za Amerika: kisukami kia mianzi ya ntama, ngolo za mbi zayingi, kuka kwa bantu, bisalu biazala, ye masikola mena mu vonza.

Vava, bakento basimbanga mambu mawonso kimosi: – bana – kisalu kia mpasi – mavata ma vonza – ntalu ya luzingu ya ntandu kikilu – ntambulu ya malembe – kukondwa luyaluku lwa kieleka.

Osalanga konso kuna kalenda: banzo za nkita zanene, bakilini, nzo za lusadis, nzo za madia ma nswalu, nzo za bambuta, kuvelelesa. Kukondwa kwandi i kwa mbanza: mbanza yiyokolanga

mu kuma kia «ntungulu yampa» kansi ke yiyantikanga ko mu luzingu luandi.

Omonekanga kwa ndonga kaka ntangu kasadilwanga bonso ngolo ya kisalu. Ozimbalanga ntangu nswa zandi zifwete zitiswa.

Nkento wa Mavata ma Lweka ma Bamvwama – mvu 42

Ndambu ya bamvwama ya Maryland yafwana kikilu: banzo bonso mu filme, nzimbu zayingi, masikola ma bazayi, bisalu bia ntandu, madikanda mayidikwa mbote.

Nkento vava ozimbalanga mu kuma kia kikuma kiankaka: ngolo ya kufwana kiamvimba.

I kisika kia nsimbulu muna kisalu kia nkento kifwete kala kiakondwa kidimbu kia mbi: – nyadulu ya dikanda yamvimba – kifwani kia ntandu mu meso ma bantu – bana bafwana – lusadisu lwa mpamba lwa ngolo – kisalu ovo nzila ya kisalu ya lweka ke yifwete «fukila» bakala ko.

Ozingilanga mu kisika kizolanga yandi kala ntangu yawonso, kukondwa kubwa ntangu ko, kukondwa kumonisa ntuntu ko.

Kukondwa kwandi i kwa kiyeka: nkangu umbakanga bonso kisalu, ke bonso muntu ko.

Nkento wa Afelika-Amerika wa Kolidore

ya Kati – mvu 45 Maryland ina ye mosi mu minkangu mianene kuluta ye mina ye ngolo kuluta mia Afelika-Amerika mu Insi za Amerika.

Bakento vava i ngolo ya ntwala mu nza ya bantu: – basalanga mu lusansu lwa nitu – basalanga mu masikola – bayalanga mabiro ye

bisalu bia Leta – basimbanga madikanda manene kimosi –
basimbanga minkangu miamvimba. Kansi ozingilanga ye nzitu
zole: ya makanda ye ya kinkento.

Osalanga mambu mawonso. Osimbanga mambu mawonso.
Omonekanga konso kuna. Kansi ke bamwanga kingi ko.

Kukondwa kwandi i kwa politiki: osimbanga Leta kukondwa
kufwanda va meza muna mambu mazengwanga.

Nkento Usalanga mu Lusansu lwa Nitu – mvu 37

Maryland i mosi mu nsi zina ye nimeru ya ntandu kuluta ya
bakento basalanga mu lusansu lwa nitu, mu kuma kia kufinama
kwandi ye Washington ye kwa malupitalu mandi manene ma
zunga.

Bakento vava bazingilanga mu kati kia ndonga ke yilembanga
lomba ko: – bisalu bia kukondwa nsuka – mavalu mafuluka –
mabaku mavutukanga – mikumba mia ntandu kikilu – luyaluku
lwa fioti lwa mabanza – mfutu ke ufwana ye ngolo ya ntima ko.

I yandi usansanga bawonso: bambuta, bana, bambevo ba ntangu
yawonso, mabaku ma mbanza, mabaku ma nza.

Kukondwa kwandi i kwa kisalu: i wa mfunu kikilu, kansi mbembo
andi yina ye nzitu ya fioti kikilu mu nzengolo za lusansu.

Mambu ma nsuka – Maryland

Maryland i nsi yatungwa mu bimpambu bia ngolo: kimvwama kia
nsuka ye kisukami kia nsuka, politiki ya ngolo ye mavata masiswa,
bisalu bia kitoko ye bisalu bia fioti. Bakento vava bazingilanga
bimpambu bina biawonso mu ntangu imosi. Konso ndambu ya
Maryland ina ye mpila yaswaswana ya mfongolo: ya mbanza, ya
nza ya bantu, ya kiyeka, ya makanda, ye ya lusansu.

Kukondwa kwau i mbuma ya bawonso: Leta yisalamanga kadi bau basimbanga ngolo.

Ye i kuma kiokio kibeni ke bamonekanga ko.

Kuyindula – Maryland

Konso nsi yimonisanga disolo diaswaswana dia kukondwa kwa bakento. Maryland yimonisanga dina dia mpasi kuluta: bakento bavenanga mu konso ntambu ya nza ya bantu kansi ke batalwanga ko kibeni kuna ndonga yitungwanga.

Vava, bakento i: – mongo wa nima wa mavata ma lweka ma bamvwama– ngolo ya minkangu mia bantu ba ndombe– bavani ba lusansu lwa nitu– moyo wa mavata ma kisukami.

Kansi, ke bazitisanga yandi bonso ngolo ya politiki ko, ke batulanga yandi va kati kia ngindu za ntwala ko, ke bayalanga yandi ko.

Mu Maryland, kukondwa ke i kisukami ovo kuka ko. I kukondwa kufwanana: bakento bavananga kuluta kina Leta yivutulanga.

Ye i kuma kiokio kizwanga kisika kiandi vava mu volimi.

MASSACHUSETTS

Massachusetts i mosi mu nsi za ngangu kuluta mu Amerika. Maiversite ma bazayi, malupitalu ma nza yawonso, nzo za nsosolo, teknoloji, ye mambu mampa. Ku nganda, imonekanga bonso mosi mu bisika bia ntwala kuluta ye bia «kieleka» mu nsi: malongi ma ntandu, nzimbu zayingi, politiki ya ntangu yayi, ye bisalu biawonso.

Kansi kieleka kina ye mpasi kuluta.

Massachusetts i ntoto wa nswalu zole: – bana bena mu ndonga za nzayilu – bana basialanga ku nganda ya mielo mina.

I nsi yiyokolanga mu kuma kia nkulumunu, kansi yizingilanga mu ngolo yanene ya fu. Ye ngolo yina yizengisanga malembe-malembe kuvena kwa bakento.

Bakento vava ke bazimbalanga mu kuma kia kukondwa kima ko. Bazimbalanga mu kuma kia mavingilu mayingi kuluta: kisalu, dikanda, nsiku za ntandu, nsalulu ya ntangu yawonso, bifwani bia nza ya bantu biafwana.

Kukondwa kwa bakento mu Massachusetts i kwa ntangu yayi, kwalongoka, kwa kitoko — ye kwa lufwa.

Nkento wa Iniversite ya Bazayi – mvu 33

Massachusetts i ntima wa malongi wa nza. Mpila ya nzayilu ya ntwala yizengwanga mu kati kia makampusi mana.

Nkento nsosi okotanga ye ngangu za ntandu kikilu, kansi omonanga nitu andi va ntwala ya ndonga yilombanga:

– sonika ntangu yawonso – nwana ye bankundi bayalwa – sala malukutakanu, maseminere, nkinsi zanene – yala kifwani kia mwini ntangu yawonso – lekila luzingu luaku lwa kinsweki mvu zayingi

Kisika kimonekanga kia ntwala, kansi bisika bia lutumu bisialanga bia babakala. Bana basalanga nsosolo bavemanga mpeve ya mbote kuluta... ye ya ntuntu.

Kukondwa kwandi i kwa ndonga: otungulanga nzayilu, kansi ke oyalanga kingi ko.

Nkento Nzenza wa Kuvelelesa ye wa Madia – mvu 29

Ku nganda ya makampusi mandu ma bonso bifwani,
Massachusetts yizingilanga mu kisalu kia banzenza: bakento ba
Amerika ya Latini, ba Haiti, ba Brasil, ba Cap-Vert, ba Afelika.

I bau: – bavelelesanga mabiro ma bazayi – balambanga mu nzo za
madia za maiversite – basalanga mu maotele – bayalanga
makuizini ma nzo za madia za Boston – basansanga bambuta –
basansanga bana ba bankaka.

Luzingu lwa mpasi, nzimbu za fioti, ntalu za nzo za ntandu kikilu.

Kukondwa kwandi i kwa kimvwama ye kwa politiki: osimbanga
mbanza yalongoka kuluta mu Amerika kukondwa kuzitiswa kwa
muntu ko.

Nkento wa Bakililiki ye Malupitalu – mvu 41

Massachusetts i kati kia lusansu lwa nitu lwa ntuala. Ku nima ya
nkumbu zanene kuna funda za bakento: bafimiele, batekiniki,
basadi ba mavalu, basadisi, ye bantu ba lusadisu.

Bisalu bilendi fwanwa ko. Kiadi kia ntangu yawonso. Mikumba
mianene. Bambevo ba mpasi. Ntalu ya luzingu ya ntandu kikilu.
Kuvunda kwa fioti.

Kukondwa kwandi i kwa kisalu: i yandi ngolo ya lusansu lwa nitu
lwa mbote kuluta lwa Amerika, kansi ndonga ke yimmonanga
bonso muntu ko: bonso kisalu kaka.

Nkento wa Mavata ma Mpasi – mvu 35

Ku nganda ya makampusi ye mavata ma lweka ma bamvwama,
Massachusetts ina ye kisukami kia kieleka, kia ngolo, kina ke
kimonekanga kwa mabaku ma nsangu ko.

Nkento uzingilanga vava ofwananga: – ntalu za nzo zilendi futwa ko – masikola ma kukondwa ngolo – ngolo za mbi ziwanzana – bisalu ke bifwana ko – ntambulu ya mpasi – bisalu bia mfutu wa fioti – kukondwa kufwanana kwa makanda mu ndonga.

I yandi muntu uvulukanga lumbu ye lumbu.

Kukondwa kwandi i kwa mbanza: ke okotanga ko mu disolo «diafwana» dia Massachusetts, bosu ndonga yimvidisanga.

Mambu ma nsuka – Massachusetts

Nsi yayi i diambu dia kusivika dimonekanga: kuna yalongoka kuluta, kuna yivingilanga vo bakento bayala mambu mawonso.

Kukondwa vava ke i kukondwa nzayilu ko. I mbote kuluta nkatu. I lukwikilu vo, mu ntoto wakulumuka, «mambu mawonso mazakala mbote».

Ke mambu mawonso mena mbote ko.

Bakento banatanga nzitu zanene ke zimonekanga ko: za malongi, za lusansu, za dikanda, za kimvwama.

Massachusetts yisalamanga kadi bau basalanga. Ye i kuma kiokio kibeni bazimbalanga.

Kuyindula – Massachusetts

Konso nsi yimonisanga mputa yaswaswana. Massachusetts yimonisanga yina yifwamana ku nsi ya fu kiandi.

Vava, bakento ke bafongolwanga kadi bakondwa mabaku ko. Bafongolwanga kadi bena ye mayingi kuluta, ye kavena muntu ubayalanga ntangu bamafwananga ko.

I mfongolo ya ntangu yayi: kukondwa ngolo za mbi, kukondwa makelele, kukondwa kumonika. Kansi ya mvimba.

Ye i kuma kiokio Massachusetts i nkapu ya mfunu: kuvuluka vo nkulumunu ke yifwananga ko kele vo ke yiyalulanga kikilu bana bayisimbanga ko.

MICHIGAN

Michigan i bivisi bia Amerika ya banzo za kisalu. Nsi yatunga vuatula, yatunga ngindu kibeni ya nkangu wa basadi wa Amerika — ye yamona mawonso mabwa. Banzo za kisalu zazibakana, mavata mavumvana, mavata masiswa, maza mabivuka, nkisi wa kuluta, bima bia ntungulu bianuna, mfutu wakulumuka.

I nsi yazingila ntombuka, mbwilu, ye ngolo ya kutelama diaka. Ye mu mambu mawonso, bakento banata mana babakala ke balenda diaka simba ko.

Michigan ke yifongolanga bakento mu ntangu imosi ko. Yibamanisanga, lumbu ye lumbu, mu ngolo tatu: — banzo za kisalu zibwanga — mavata mavumvanga — mpasi za nza zivondanga mambu mawonso. Kukondwa kwa bakento vava i mbuma ya kimvwama kiabukana kina kilombanga diaka ye kivananga kima ko, ndambu fioti.

Nkento wa Detroit – mvu 38

Detroit i kidimbu kia nza yawonso kia mbwilu ya banzo za kisalu. Mavata mavumvana, banzo zasiswa, bisalu bia kukondwa ngolo, masikola ma kukondwa nzimbu, ye kisukami kia ntama.

Bakento vava bazingilanga ye: — bisalu bia mpasi — ntambulu ya kukondwa kutudilwa ntima — ngolo za mbi ziwanzana — ntalu za

ntandu kikilu – kukondwa nsinga za lusadisu za ngolo – mikumba miamvimba mia dikanda.

Osalanga konso kuna kazwanga kisalu: banzo za nkita zanene, bakiliniki, call centers, nzo za madia, bakooperative ba kisika.

Kukondwa kwandi i kwa mbanza: mbanza yizayakana mu nza yawonso, kansi ke yitalanga ko bana bayisimbanga ye bayitelemisanga.

Detroit yikembelanga disolo diandi dia banzo za kisalu. Ke yikembelanga ko bakento bavuluka mu mbwilu andi.

Nkento wa Flint – mvu 34

Flint i mputa ya nsi yamvimba. Maza mabivuka mu mvu zayingi, bana babivuka, madikanda mabedolwa kwa Leta.

Nkento vava wazingila mbumba mu nitu andi kibeni: – walambanga ye maza ma toksike – wasukulanga bana bandi ye maza ma vonza – wanwananga ye bisalu bia Leta biakondanga kieleka – wayalanga banzo ye mpasi zanene za mvindu – wafwetekele sola va kati kwa kufuta mafutu ovo kusumba maza mu bambutelulu. Kukondwa kwandi i kwa nza: Leta yabwa, ye yandi wafuta ntalu.

Flint ke i mbi kaka ko. I kifwani kia nkia mpila luzingu lwa nkento wa nsukami ke luna ye mfunu ko mu Amerika.

Nkento wa Banzo za Kisalu za Ntama – mvu 46

Ntangu yakala, banzo za kisalu mu Michigan zavananga nkadulu: mfutu wafwana, nzo, dikanda, ntangu ya ntuala.

Bosi mambu mawonso mabwa: kunata bisalu ku nsi zankaka, marobo, nzibukulu, nkatulu ya basadi bayingi.

Bakento vava bafwetekele kitula nitu nswalu: – banzo za nkita
zanene – lusadisu – kuvelelesa – bisalu bikete – bisalu bia ntangu
fioti – bisalu biavambwa.

Tuka ku banzo za kisalu zanene tii ku kisalu kia mpasi kia lumbu
ye lumbu.

Kukondwa kwandi i kwa kimvwama: wavidisa nkadulu, wavidisa
ntangu ya ntwala, wavidisa luyaluku kakala nalwo ntangu vuatula
yayalanga nza.

Nkento wa Mavata – mvu 50

Michigan ya mavata i yanene: bisika bia nlangu, mfinda, minkangu
mikuka, mavata makete ma malembe.

Nkento vava ofwananga: – bikiozi bia ngolo – nkisi wa kuluta
ubivukanga babakala ye bana – lusansu lwa nitu ku ntama – bisalu
bia ntangu – kuka – ntambulu ke yivena ko, ndambu fioti.

I luzingu lwa kuyidika mambu ntangu yawonso. Kukondwa
lusadisu, kukondwa ntombuka, kukondwa nsinga za ngolo.
Kukondwa kwandi i kwa ntoto: ozimbalanga mu kilometele, mu
ndembama, mu fu kia kuvuluka lumbu ye lumbu.

Mambu ma nsuka – Michigan

Michigan i nsi yinatanga mputa za ntama ye mbuma za ntangu
yayi.

Bakento basimbanga ngolo: Detroit, Flint, mavata, banzo za kisalu
za ntama, mavata ma mpasi, madikanda ma ngolo.

Kansi bonso basimbanga, bazimbalanga: – mu kati kia bima bia
ntungulu bibwanga – mu kati kia maza mabivuka – mu kati kia

bisalu bia mpasi – mu kati kia mavata ma ndambu yavumvana –
mu kati kia kimvwama kiabwa.

Michigan yikembelanga ntangu andi ya ntama ya nkembo.
Bakento bafutanga ntangu yayi.

Kuyindula – Michigan

Konso nsi yimonisanga mpila yaswaswana ya kukondwa. Michigan yimonisanga yina yatuka mu kukondwa ngolo kwa ndonga: ntangu nzo ya kisalu yibwanga, nkangu ubwanga. Ye ntangu nkangu ubwanga, i nkento usialanga ntelama — yandi kaka.

Kukondwa kwa bakento vava i mbuma ya luzingu lwamvimba lwasadilwa mu kukanga mazibuka ma kisalu, bana, nzo, mabaku ma kimvwama, mabaku ma nza, nkatulu ya bisalu, ye ngolo za mbi za mbanza.

I Amerika ke yisalamanga diaka ko ye yivingilanga vo bakento basala kaka. Ye i kuma kiokio nkapu yayi yina ye mfunu kikilu.

MINNESOTA

Minnesota i nsi yizolwanga kwa bawonso: nlangu, nza, nkadulu, malongi, nkadulu ya mbote, bikiozi bia nda, ye luzingu lwa «ndembama». I kina bamonanga ku nganda.

Mu kati, i diaswaswana. I nsi yizingilanga ndambu ya mvu mu kiozi kia ngolo, ye minkangu mimonekanga vo mizibuka kansi mikangama kikilu, ye mavata makitekanga bonso ma ntwala kansi mafwamisanga ntatu za makanda za mianzi ya ntama, ye ndonga ya bantu yisalamanga kaka bonso ngeye usalamanga — ye bakento basalamanga ntangu yawonso.

Vava, nkento ke ozimbalanga mu mvukumunu ko. Ozimbalanga mu nkadulu ya mbote ya meso kaka. Mu ndembama. Mu kiozi. Mu mavingilu «ma malembe» mamzengisanga kuluta ngolo za mbi zimonekanga.

Minnesota ke yinwananga ko. Yimanisanga.

Nkento wa Mavata ma Banzenza – mvu 32

Minnesota ina ye mosi mu minkangu mianene kuluta ye mimonekanga kuluta mia banzenza mu Insi za Amerika: bantu ba Somalia, Hmong, bantu ba Etiopia, ye ba Amerika ya Latini. Ye bakento i ntima wa minkangu mina.

Bazingilanga va kati kwa manza mole: – fu kia nsi yau – ndonga ya Amerika ya ngolo ye ya ntalu. Basalanga bonso: – basadisi ba lusansu – bavelelesi – balambi – bayadi ba bana – banati ba vuatula – basadi ba nkangu mu kuma kia fu.

Bayokolanga ndinga zole, basansanga bana, ye basimbanga madikanda manene. Kukondwa kulemba.

Kukondwa kwau i kwa fu ye kwa kimvwama: i bau ngolo ya minkangu, kansi nza ya bantu yibasadilanga bonso bantu ba lusadisuka.

Bamonekanga bonso manimero, ke bamonekanga bonso bantu ko.

Nkento Usalanga mu Lusadisuka lwa Bantu – mvu 38

Minnesota yitulanga nzimbu zayingi mu bisalu bia lusadisuka lwa bantu. Kansi bana basalanga kisalu kia kieleka i bakento ntangu yawonso: mu nzo za madikanda, mu malongi, mu nzo za kuvundila, ye mu bisalu bia Leta.

Bababokilanga «bawanzio ba nza ya bantu». I basadi bafutwa fioti ye basala kuluta.

Masolo ma mpasi ma kunata, mabaku ma ntangu yawonso, bantu ba kusadisa kukondwa bisadilu bifwana, nyadulu ya ntima ya ntangu yawonso.

Kukondwa kwau i kwa kisalu: basimbanga ndambu ya nza ya bantu ya kukondwa ngolo kuluta, kansi ndonga ke yilendi basimba ko.

Nkento wa Bikiozi bia Nda – mvu 50

Minnesota mu ntangu ya kiozi i bonso nza yankaka: ngonda za neze, nzila za glase, kuka kwa ngolo. Mu kati kia nsi ye mu mavata makete, bakento bazingilanga: – kilometele ntama ye mambu mawonso – lusansu lwa nitu lwa fioti – fu kia lumbu ye lumbu kia mpamba – mpasi za nzo kukondwa nsinga za lusadisu – kiozi kikitanga mpe mu ntu.

Ntangu okedi ntama, okedi ngeye kaka. Ye ntangu okedi ngeye kaka mu Minnesota, kavena muntu umonanga ko.

Kukondwa kwandi i kwa ntoto: ozimbalanga mu neze, mu ntama, mu ndembama.

Bisalu bia Mfunu – mvu 40

Minnesota i nsi yitelamanga va makunzi matatu: – lusansu lwa nitu – malongi – nkabulu ya madia.

Bisalu bitatu biyalwanga kwa bakento. Bisalu bia nda, mikumba mia ntandu, kukondwa basadi bafwana, ye kiadi kia ntangu yawonso.

I bau basimbanga nsi yisalama ntangu kiozi kikulumukanga tii -25.
I bau ke balenda sisa ku lweka ko, kana vo bena ye mbevo.

Kukondwa kwau i kwa kisalu: ke balenda telama ko, kansi kavena muntu utunganga ndonga ya kubayala ko.

Mambu ma nsuka – Minnesota

Minnesota i nsi ya kiozi ku nganda ye ya tiya mu kati. Bakento bayalanga mambu mawonso mu kufwanana: minkangu mia banzena, bisalu bia lusadisu lwa bantu, lusansu lwa nitu, masikola, ye madikanda makuka.

Kukondwa kwau kutungwa mu mambu matatu: – kiozi – ndembama – mikumba kukondwa kuzitiswa. Kuakondwa mvukumunu, kuakondwa makelele, kuakondwa ngolo za mbi za kusivika. Kuna kaka ndembama yimanisanga.

Kuyindula – Minnesota

Konso nsi yimonisanga mpila andi ya kukondwa. Minnesota yimonisanga yina «ya luzitu kuluta»: mfongolo mu mbote ya meso kaka.

Vava ke bakuyokelanga ko. Ke bakukanganga nzila ku meso ma bawonso ko. Ke bakunwananga ko.

Bakusisanga kaka kimana usala ngeye kaka. Ye ofwete sala ntangu yawonso.

Minnesota i nsi muna bakento ke bamonekanga ko, ke kadi bena ye kukondwa ngolo ko, kansi kadi bena ye ngolo kuluta kimana basadiswa.

Ye i kuma kiokio nkapu yayi yina ye mfunu kikilu: kumonisa vo kana nsi «za mbote» zina ye kukondwa kwanene.

MISSISSIPPI

Mississippi i ntima wa Sudi ya nsi-nsi. I nsi yinatanga diaka nzitu ya disolo diandi dia ntama: kimpika, kisukami kia mianzi ya ntama, mvambusulu ya makanda, kukondwa bisalu, bima bia ntungulu bia fioti kikilu, malongi ma kukondwa nzimbu.

I mosi mu bisika muna kubutuka nkento kutendula kuyantika ye mambu matatu ma kukanga nzila: – kisukami kiatambulwa kwa nkulu – bisalu bia dikanda bia ngolo – Leta ke yivananga kima ko. Vava, bakento ke bazimbalanga mu kuma kia diambu dimosi ko. Bazimbalanga kadi bazingilanga mu nza ya bantu ke yatungwa ko sambu na kubayala.

Kukondwa kwa bakento mu Mississippi kwa mvimba: kwa kimvwama, kwa fu, kwa lusansu, kwa politiki, kwa makanda.

I nsi muna bakento basimbanga mambu mawonso ye batambulanga kima ko.

Nkento wa Afelika-Amerika wa Delta – mvu 40

Delta ya Mississippi i mosi mu bisika bia kisukami kuluta mu Insi za Amerika. Kimvwama kikilu mu fu, mu miziki, ye mu disolo dia ntama, kansi yabivuswa kwa kukondwa ntadulu ya politiki, kukondwa bisalu, ye kukondwa kufwanana kwanene.

Nkento wa Afelika-Amerika vava i nsinga wa nkangu: – osansanga bana ye bana ba bana – osalanga mu masikola ma kukondwa ngolo – osansanga dikanda – osalanga mu nzo za bambuta – ovelelesanga banzo ye bisika – osimbanga dikanda dia vata diamvimba.

Kukondwa yandi, Delta yizabwa mu lumbu kimosi.

Kukondwa kwandi i kwa disolo dia ntama ye kwa makanda: Leta ke yatula yandi ko va kati kia kima. Ovananga mambu mawonso, ke otambulanga kima ko.

Nkento wa Mavata ma Kisukami Kingi – mvu 48

Mississippi ya mavata i yanene. Mavata makete kikilu, banzo ku ntama, madibundu konso kuna, ye malupitalu ke mavena ko, ndambu fioti.

Nkento ozingilanga ye: – kilometele ntama ye mambu mawonso – mpasi za nitu za ntangu yawonso ke zabelulwa ko – ntambulu ya fioti kikilu – bisalu bia ntangu ovo bia mpasi – banzo za ntama za mpasi kuyala – kiadi kia kuka kikitukanga mpila ya kuzinga.

Kele vo dibaku dibwidi, kavena muntu ufikanga mu ntangu ko.

Kukondwa kwandi i kwa ntoto: ozingilanga ntama kuluta kimana kafikwa ye nsukami kuluta kimana kawakanwa.

Nkento Usalanga mu Bisalu bia Nsuka-nsuka – mvu 33

Mississippi i mosi mu nsi za mfutu wa fioti kuluta mu nsi. Ye bisalu bina, ntangu yawonso, i bia bakento.

Nkento vava osalanga mu: – banzo za nkita za ntalu ya fioti – banzo za nkita zanene za ntalu ya fioti – nzo za madia ma nswalu – kuvelelesa – lusansu lwa kukondwa kontra lwa bambevo ye bambuta – kuyala bana kukondwa kusonika.

Bisalu bia mpasi, kukondwa nswa, kukondwa ola zakangama. Osalanga ngolo, ozwanga fioti, ye ovulukanga.

Kukondwa kwandi i kwa kimvwama: kukondwa kisalu kiandi, Mississippi yitelamanga malembe-malembe, kansi Leta

yimsadilanga bonso muntu wawonso walenda vingana kisika kiandi.

Nkento Wakangamana mu Fu bia Lukwikilu – mvu 55

Lukwikilu mu Mississippi ke i diambu dimosi kaka ko. I ndonga.

Nkento vava ofwete: – kala mama – kala wa lukwikilu – kala lusadisu lwa dikanda – kala muntu wa mbote mu meso ma bantu – kala «wa ngolo» kana vo ke wena ko.

Ke olenda vambana ye bakala kukondwa nsoni ko. Ke olenda soba luzingu luandi kukondwa kufundwa ko. Ke olenda tula nitu andi va ntwala ya dikanda diandi ko.

Kukondwa kwandi i kwa fu ye kwa ntima: wasansulwa sambu na kusimba bawonso, kansi kavena muntu umsimbanga ko.

Mambu ma nsuka – Mississippi

Mississippi i nsi ya malembe kuluta mu kusoba. Ye mu malembe mama, bakento babilanga.

I bau basimbanga masakola, banzo za nkita, madibundu, madikanda, ye minkangu kimana bisalama. I bau basimbanga kimosi kina Leta ke yilendi ko.

Kansi, bazimbalanga mu ndonga ke yibatalanga bonso bantu ba mfunu ko.

Kukondwa vava ke i dibaku ko. I fu kia nkulu.

Kuyindula – Mississippi

Konso nsi yimonisanga mpila mosi ya kukondwa. Mississippi yimonisanga yina ya ntama kuluta ye ya mbi kuluta.

Vava, bakento ke i kaka ke bamonekanga ko. Babakwanga bonso kima kiakala kaka. Batalwanga bonso kimvwama kia nza: ntangu yawonso bavena, ke bayalwanga ko.

Mississippi yimonisanga kieleka kia ngolo: ntangu disolo ke disobanga ko, bakento bafutanga ntalu ya ntandu kuluta.

Ekuma nki nkapu yayi i mosi mu nkapu za mfunu kuluta mu volimi: kadi yimonisanga kina kisialanga ntangu Leta yisisanga mvila zamvimba ye yivingilanga vo bakento bazivulusa.

Ferdinando Frega